

SHQIPËRIA NË UDHËRRËFYESIT TURISTIK HARTUAR NË GJUHËN GJERMANE

Dr. MIGENA SEJDINI

Fakulteti i Gjuhëve të Huaja
Universiteti i Tiranës
migena.sejdini@unitir.edu.al

ABSTRACT

Albania in the German travel guides

Geographical location, climatic conditions and diverse relief create favorable conditions for the development of the tourism sector in a small Mediterranean country like Albania. For decades, communist Albania had closed its doors to foreign tourists, so the fall of the Iron Curtain paved the way for accumulated curiosity about the small country on the Adriatic coast.

Over the years, German tourists have shown a special interest in visiting Albania to see the natural beauties and sights, learn about the traditions and culture, and experience Albanian hospitality and generosity. There are many who report on their experiences in various media and even recommend Albania as an idyllic travel destination in some aspects. The fact that 13 travel guides about Albania were published in the period 2018 - 2022 alone proves this great interest. But how is Albania presented in the printed and online guidebooks? How are they built? What topics are covered? Is there enough information on both coastal and mountain tourism as well as cultural tourism? Is ecotourism also a priority? The aim of this thesis is to provide answers to these and other questions by analyzing various German-language travel guides.

Keywords: Travelguides, tourismsector, Albania, Germantourist in Albania, guidebooks

Pozicioni gjeografik, kushtet klimaterike, relievi i larmishëm dhe mikpritja si një vlerë kulturore dalluese i krijojnë një vendi

mesdhetar të vogël si Shqipëria kushte favorizuese për të zhvilluar sektorin e turizmit. Ky sektor shihet jo vetëm si një kontribut i rëndësishëm që çon përpara ekonominë e vendit, (kujtojmë këtu që në vitin 2017 kontributi i drejtpërdrejtë i turizmit në Produktin e Brendshëm Bruto ishte 8.5%, ndërsa duke shtuar dhe efektet indirekte ky kontribut shkon në 26,2%, sipas të dhënave të strategjisë kombëtare të turizmit)¹, por edhe si një mundësi për të bërë të njohura dhe promovuar vlerat natyrore dhe kulturore dhe për të përmirësuar imazhin e Shqipërisë në arenën ndërkombëtare, ku jo rrallë herë lidhet me fenomene si kriminaliteti apo gjakmarrrja.

Në një raportim të Fondacionit “Konrad Adenauer” zhvillimi i turizmit në Shqipëri ka nisur të tërheqë vëmendjen e qeverisë Shqiptare që në mesin e viteve 2000². Në të vërtetë turizmi në Shqipëri edhe për shkak të faktorëve të ndryshëm ekonomikë, shoqërorë e politikë nuk ka mundur të gjejë rrugën e zhvillimit, ndonëse potenciali nuk i ka munguar. Për dekada të tëra ky zhvillim u pengua nga izolimi dhe mbyllja e Shqipërisë komuniste, e cila gjatë kësaj periudhe vizitohej rrallëherë nga pak grupe turistike. Bëhej fjalë për turistë që vinin kryesisht nga vende të Evropës Lindore, me të cilët qeveria e atëhershme shihte një farë afrimi ideologjik. Por edhe këta turiste bënë lëvizje të përcaktuara dhe të kontrolluara, kryesisht në plazhin e Durrësit dhe në kryeqytetin e vendit. Ndërsa ata turistë perëndimorë që kishin zgjedhur të kalonin pushimet në ishullin e Korfuzit, kishin mundësi të drejtonin dylbitë nga toka shqiptare, për të shuar disi apo nxitur edhe më shumë kureshtjen e tyre për këtë vend të izoluar vetëm dy milje larg. Pas ’90 Shqipëria nisi të frekuentohej nga vizitorë të huaj, numri i të cilëve rritet me kalimin e viteve, duke bërë që dhe sektori i turizmit të shihej si potencial ekonomik.

Interes gjithnjë e në rritje për të vizituar vendin tonë kanë shfaqur edhe turistët nga Gjermania dhe vende të tjera gjermanishtfolëse. Bazuar në buletinet statistikore të hyrjeve vjetore të shtetasve të huaj në Shqipëri, vihet re se në harkun kohor të gjashtë viteve (2013-2019) është dyfishuar numri i shtetasve gjermanë që kanë hyrë në territorin

¹ <https://turizmi.gov.al/wp-content/uploads/2019/06/Strategjia-Komb%C3%ABtare-e-Turizmit-2019-2023.pdf>, fq. 5

² <https://www.kas.de/de/statische-inhalte-detail/-/content/tourismus-in-albanien>

shqiptar. Në vitin 2013³ raportohen 79 925, ndërsa për vitin 2019⁴ kjo shifër shkon në 165 703 persona. Natyrisht duke qenë se në këto publikime referuar Institut të Statistikave të Republikës së Shqipërisë raportohet vetëm numri i përgjithshëm i hyrjeve nga Gjermania, pa specifikuar arsyet e vizitës së tyre në territorin tonë, nuk mund të filtrojmë numrin e saktë të vizitorëve turistikë, por kjo nuk na pengon të mendojmë që kjo rritje ka prekur edhe këtë grup vizitorësh.

Sipas një studimi të kryer nga Zyra Federale Gjermane e Statistikave⁵ mbi nivelin e çmimeve në fushën e hotelerisë dhe gastronomisë në listën e vendeve të përzgjedhura nga shtetasit gjermanë për të kaluar pushimet, publikuar në shkurt të vitit 2022, përfshihet edhe Shqipëria, çka dëshmon faktin se një pjesë e mirë e shtetasve gjermanë hyjnë për arsye turistike në Shqipëri.

Një tjetër fakt që flet për rritjen e interesit të shtetasve nga zona gjermanishtfolëse për të vizituar Shqipërinë është edhe numri gjithnjë e në rritje i botimeve informuese me karakter turistik në përgjithësi dhe udhërrëfyesve në veçanti mbi Shqipërinë hartuar në gjuhën gjermane.

Nga një kontroll platformave⁶ që ofrojnë porosinë dhe blerjen e librave në internet, bie në sy shfaqja e më shumë se trembëdhjetë titujve informues për Shqipërinë, të cilët janë publikuar nga shtëpi botuese të specializuara dhe të mirënjohura në hartimin e udhërrëfyesve, si p.sh. shtëpia botuese Trescher, Reise Know-How, Michael Müller Verlag etj.

Udhërrëfyesit përbëjnë një tipologji të veçantë letrare dhe si pjesë e gjinisë letrare të udhëtimeve (Reiseliteratur)⁷, e cila informon lexuesin duke rrëfyer, përshkruar dhe raportuar vëzhgimet, përjetimet dhe përshtypjet e udhëtarëve gjatë ndalesave në vende të ndryshme, i kanë rrënjët në antikitetin e lashtë. Vlen për t'u përmendur këtu vepra e Herodotit, ku përshkruhen jo vetëm vende e ngjarje, por edhe karakteristika të jetës kulturore të vendasve.

Udhërrëfyesit në formatin që i njohim ne sot e kanë fillesën e tyre në mesin e shekullit të 19-të⁸. Me kalimin e viteve ato kanë pësuar

³ INSTAT, Turizmi në shifra, Shqipëri, 2018. fq. 21

⁴ Buletini i turizmit, Raportim Mijor, Dhjetor 2021, fq 6

⁵ https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2022/04/PD22_N017_61621.html

⁶ www.amazon.de; www.buecher.de

⁷ <https://www.kettererkunst.de/lexikon/reiseliteratur>.

⁸ PRETZEL U. (1995), *Die Literaturform Reiseführer im 19. Und 20. Jahrhundert. Untersuchungen am Beispiel des Rheins*, Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt

ndryshime të shpeshta duke iu përshtatur nevojave të kohës, çka e bën të vështirë gjetjen e një përkufizimi të njësuar për to. Fjalori i Akademisë së Shkencave e quan udhërrëfyesin: “Libër që përshkruan një vend, që flet për bukuritë natyrore, për historinë e tij, etj. dhe që përmban edhe të dhëna të tjera të dobishme për ata që e vizitojnë”⁹.

Ndërsa enciklopedia Brockhaus¹⁰ e vendos theksin e saj tek vizitorët, duke e përcaktuar qartë grupin e lexuesve, të cilëve udhërrëfyesit u drejtohen duke i udhëzuar, këshilluar dhe vënë në dispozicion informacione jo vetëm me interes historik e kulturor, por edhe me rëndësi praktike për lëvizjet e tyre.

Edhe pse udhërrëfyesit vazhdojnë të ruajnë fillin narrativ dhe përshkrimin e detajuar të peizazheve, funksioni kryesor i tyre mbetet përcjellja e informacioneve faktike, të sakta dhe të përditësuara, të cilat i ndihmojnë udhëtarët, jo vetëm të lëvizin dhe të sigurojnë me lehtësi shërbime në një vend të huaj, por të kuptojnë edhe më mirë botën shpirtërore dhe kulturën e njerëzve aty.

Lidhur me udhërrëfyesit e hartuar në gjuhën gjermane që kanë në fokus të tyre Shqipërinë vihet re fakti se ato jo vetëm janë të shumtë në numër, por ofrojnë dhe informacione voluminoze dhe të detajuara duke mbuluar të gjitha krahinat e vendit.

Pothuajse të gjithë shtëpitë botuese të specializuara në botimin e udhërrëfyesve kanë vendosur Shqipërinë në katalogun e botimeve të tyre, duke ofruar harta të Shqipërisë, udhërrëfyes apo reportazhe udhëtimesh përmes Shqipërisë. Ndeshim botime nga më të ndryshme, duke nisur nga “*Albanien. Unterwegs auf dem Balkan*”¹¹ nga Stefanie Rogoll, me vetëm 44 faqe, i cili më tepër se një udhërrëfyes i mirëfilltë, është një përmbledhje eksperiencash në zonat e vizituara nga autorja, e deri te “*Albanien. Reiseführer für individuelles Entdecken*”¹² nga Meike Gudweiler, me 648 faqe, të cilin shtëpia botuese e sjell të përditësuar për lexuesin e interesuar për herë të katërt. Botimi i parë është i vitit 2012, i dyti në 2014, i treti në 2018 dhe botimi i fundit ka dalë në treg me informacion plotësues dhe i përditësuar në janar të vitit 2022.

am Main, fq. 9

⁹ Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë (2002), *Fjalori i Shqipërisë së Sotme*, Botimet Toena, Tiranë, fq. 1399

¹⁰ Der Neue Brockhaus (1960), Allbuch in fünf Bänden und einem Atlas. Vierter Band, F.A. Brockhaus Wiesbaden, fq. 318

Udhërrëfyesit paraqesin një panoramë të plotë të të gjitha zonave të Shqipërisë, duke dhënë informacion të detajuar jo vetëm për pozitën gjeografike, por edhe për karakteristikat gjeografike të vendit, kushtet klimatike, peizazhin natyror të krahinave shqiptare, florën dhe faunën, zonat e mbrojtura dhe parqet natyrore. Me detaje përshkruhen jo vetëm zonat bregdetare, por edhe malësitë, zonat kodrinore, luginat, guvat, ujëvarat dhe kanionet shoqëruar me informacion historik. Qyteteve, atraksioneve turistike, skenës kulturore brenda tyre si dhe qendrave arkeologjike pranë tyre, u kushtohet vëmendje e veçantë.

Në udhërrëfyesit për Shqipërinë nuk gjenden vetëm përshkrime, shifra e informacion historik, por edhe informacione për gjuhën, bashkëjetesën fetare, skenën letrare, kulturore dhe muzikore¹³ të dhëna mbi ekonominë, informacione për kulinarinë shqiptare, adresa hotelesh, restorantesh, dyqanesh, lokalesh shoqëruar me rekomandime. Në këto udhërrëfyes gjenden informacion dhe rekomandime për aktivitetet të ndryshme që mund të bësh në Shqipëri, duke nisur nga noti dhe zhytjet në plazhet jugut, tek hedhjet me parashutë nga Llogaraja apo kanoe, rafting dhe kayaking në kanionet e Osumit. Pjesë e disa prej udhërrëfyesve janë bërë edhe itinerare për të kaluar nëpër zona të ndryshme në këmbë, si p.sh. Theth-Valbonë. 16 të tilla gjejmë në udhërrëfyesin e shtëpisë botuese Miachel Müller.

Të gjithë udhërrëfyesit ofrojnë një numër të konsiderueshëm fotografish, të një cilësie të lartë, ku paraqiten jo vetëm peizazhe dhe objekte të ndryshme, por edhe banorë të zonave, duke e bërë edhe më të gjallë informacionin e përcjellë.

Gjithashtu një element tjetër përbërës i udhërrëfyesve janë hartat e zonave dhe planimetritë e qyteteve.

Disa prej udhërrëfyesve ofrojnë edhe një fjalorth modest me fjalët dhe shprehjet kryesore nga jeta e përditshme, si një mundësi për të krijuar kontakte të drejtpërdrejta me vendasit.

Pjesa më e madhe e udhërrëfyesve përmes përshkrimit të qyteteve, fshatrave, krahinave dhe itinerareve si dhe këshillave të dobishme ofrojnë informacion të bollshëm për t'u orientuar në një vend të panjohur. Udhëzimet, adresat dhe rekomandimet e tyre për hotele, restorante dhe lokale ndihmojnë në organizimin e udhëtimit dhe qëndrimit. Ndërsa informacionet historike dhe kulturore duke përcjellë njohuri dhe dije, të ndihmojnë të kuptosh më mirë jetën që

zhvillohet në këto zona si dhe mentalitetin e shoqërisë së tyre. Ndërsa rekomandimet për aktivitetet që mund të zhvillohen në zona të ndryshme të Shqipërisë i japin mundësinë çdo turisti, udhëtari apo kalimtari të ndjekë pasionet e veta në këtë vend vërtet të vogël, por me një larmi interesante natyrore, historike dhe kulturore.

Krahas udhërrëfyesve klasikë, me informacione të përgjithshme, vitet e fundit janë publikuar edhe udhërrëfyes specifikë, të cilët i dedikohen një grupi të caktuar udhëtarësh apo turistësh, si p.sh. *“Albanien: Ein Archäologie- und Kunstführer von der Steinzeit bis ins 19. Jahrhundert”*¹⁴, i cili ofron një përshkrim të hollësishëm të siteve arkeologjike, ndërtesave, memorialëve historikë dhe muzeve, duke lënë jashtë objektit informacione të përgjithshme apo këshilla lidhur me hotelet dhe restorantet.

Udhërrëfyesi *“Albanien. Küstenwanderungen, Hirtenpfande und Gipfeltouren. 44 Touren”*¹⁵ u kushtohet alpinistëve dhe sportdashësve të marshimit, ecjeve të gjata dhe ngjitjeve, pasi përshkruan itinerare në 5 zona të Shqipërisë, në Tiranë, në rivierë, në luginën e Vjosës, në malin e Korabit si dhe në Alpe, duke shoqëruar itineraret me informacione të përgjithshme për zonën dhe njerëzit, këshilla, udhëzime për rreziqe të mundshme, përshkrime të lëvizjeve, harta, foto dhe të dhëna të rëndësishme për ndalesa, fjetje dhe ushqim.

Informacionet, përshkrimet, udhëzimet dhe këshillat që gjenden në këta udhërrëfyes marrin një vlerë dhe rëndësi edhe më të madhe për faktin se në pjesën më të madhe të rasteve, hartuesit e tyre janë persona që e njohin mirë Shqipërinë pasi e kanë vizituar për një kohë të gjatë atë, si në rastin e Gudweiler (Albanien. Reiseführer für individuelles Entdecken, Reise Know-How), Ralph-Taymond Braun (Albanien. Ausflüge nach Montenegro, Kosovo und Mazedonien. Michael Müller Verlag), i cili jo vetëm ka qenë shpesh në Shqipëri, por ka pasur mundësi ta vizitojë atë edhe gjatë regjimit komunist, Martina Kaspar dhe Günther Holzmann (albanien, europas neue top-destination für individualisten) ose jetojnë në Shqipëri si në rastin e arkeologut Bashkim Lahi, bashkautor i *“Albanien: Ein Archäologie- und Kunstführer von der Steinzeit bis ins 19. Jahrhundert”*.

BIBLIOGRAFIA

- Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë:
Fjalor i Shqipes së Sotme, Botimet Toena, Tiranë, 2002, fq. 1399
- BOSSE M., BOSSE-STEINWEG K. (2022), *Albanien. Küstenwanderungen, Hirtenpfande und Gipfeltouren. 44 Touren*, Rother Bergverlag, Berlin
- BRAUN R.-R. (2019), *Albanien. Ausflüge nach Montenegro, Kosovo und Mazedonien*. Michael Müller Verlag, Erlangen
- F.A. BROCKHAUS, Der Neue Brockhaus (1960), *Allbuch in fünf Bänden und einem Atlas*, Vierter Band, Wiesbaden, 1960, fq. 318
- GUTZWEILER, M. (2022), *Albanien. Reiseführer für individuelles Entdecken*, Reise Know-How Verlag Peter Rump GmbH; Bielefeld
- INSTAT, Turizmi në shifra, Shqipëri, 2018
- INSTAT, Buletini i turizmit, Raportim Mujor, Dhjetor 2021
- KASPAR M., HOLZMANN G. (2018), *albanien, europas neue top-destination für individualisten*, hobo-team.de,
- PRETZEL U. (1995) *Die Literaturform Reiseführer im 19. Und 20. Jahrhundert. Untersuchungen am Beispiel des Rheins*, Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main
- ROGOLL, S. (2020) *Albanien. Unterwegs auf dem Balkan*, indipendently published
- ZINDLER C., LIPPERT A., LAHI B., KIEL M. (2018) *Albanien: Ein Archäologie- und Kunstführer von der Steinzeit bis ins 19. Jahrhundert*, Böhlau, Wien

Sitografia

- <https://turizmi.gov.al/wp-content/uploads/2019/06/Strategjia-Komb%C3%ABtare-e-Turizmit-2019-2023.pdf>,
- <https://www.kas.de/de/statische-inhalte-detail/-/content/tourismus-in-albanien>
- https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2022/04/PD22_N017_61621.html
- www.amazon.de
- www.buecher.de
- www.kettererkunst.de/lexikon/reiseliteratur